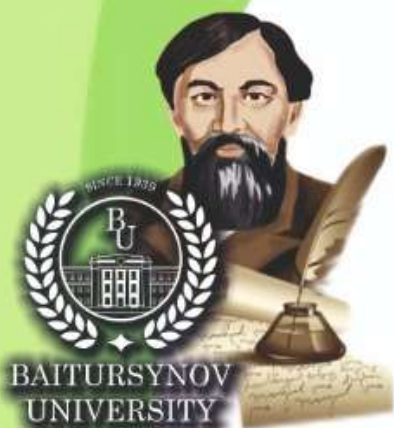

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

I КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

I КНИГА

Қостанай, 2022

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУДЫ ДАМУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Жиенхан Айжан, магистрант
ғылыми жетекшісі:

Жетпісбай Әлия Қажымұратқызы, ф.ғ.к, доцент
Павлодар педагогикалық университеті
Павлодар қ., Қазақстан

Аннотация

Зерттеу мақсаты: Жалпы орта мектеп оқушыларының ағылшын тілі сабағында сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясын қолданудағы іс-әрекеттертерді зерттеу. Зерттеудің өзектілігі: Қазіргі таңда шет тілін оқытуда төрт дағдыны үйретеміз. Баланың осы дағдыларын дамыту мақсатында ағылшын тілін оқыту барысында сын тұрғысынан ойлау технологиясын тиімді пайдалану арқылы оқушы қабілеті мен қызығушылығын арттыру зерттеу қажеттілігін анықтайды.

Түйінді сөздер: шешім қабылдау, Тара Делец, тіл және қозғалыс.

Аннотация

Цель исследования: Изучить действия старшеклассников при использовании техники для развития критического мышления на уроках английского языка. Актуальность исследования: В настоящее время мы преподаем четыре навыка в обучении языку. Исследовательские инструменты для повышения способностей и продуктивности ребенка за счет эффективного использования технологии критического мышления при обучении английскому языку с целью развития этого использования.

Ключевые слова: принятие решений, Тара Делец, язык и движение.

Annotation

The purpose of the study: to study the actions of high school students in the use of technology to develop critical thinking in English lessons. The relevance of the study: Currently, we teach four skills in language teaching. Research tools to increase the child's ability and productivity through the effective use of critical thinking technology in the teaching of English in order to develop this use.

Keywords: decision making, Tara DeLecce, language and movement.

Бұл мақалада мен сыни тұрғыдан ойлаудың маңыздылығын, мұғалімдер мен оқушыларға арналған ойларды талқылаймын және кейбір сыныптағы іс-әрекет идеяларымен бөлісіп отырмын.

Жаңа оқу бағдарламаларының ерекшелігі – оның ХХІ ғасыр дағдыларын дамытуға бағытталғандығында: ақпаратты іздеу, талдау және интерпретациялау дағдыларын дамыту; адам, табиғат және қоғам туралы олардың бастапқы білім қорларын қалыптастыру (әлемнің біртұтас бейнесі); рухани - адамгершілік құндылықтарын дамыту; оқудың функционалдық дағдыларын қалыптастыру: санау, оқу, жазу, өз ойын нақты әрі дәл жеткізе білу, себеп - салдарлы байланыстар орнату. [1]

Бәсекеге қабілетті жан-жақты дамыған тұлғаны дайындау үшін өз білімін үнемі жетілдіріп отыратын, сапалы білім беретін жаңашыл ұстаздар қажет. Қазіргі кездегі озық технологияларды меңгеруіміз оқушыларымызға сапалы білім беруімізге мүмкіндік береді.

«Осы немесе анау» ойынын қарастырыңыз: сізге сұрақтар беріледі және олардың әрқайсысына өз қалауыңызды айту керек. Олар:

- a) жұмыртқа, бекон, құймақ және үйеңкі сиропы немесе пайдалы жасыл смузи қосылған бай таңғы ас;
- b) сенбі күні кешке үйде кино көру немесе достарымен бірге шығу;
- c) жаңа көлік сатып алу немесе кез келген жерде сәнді 2 апталық демалысқа бару;
- d) өте талапты, жалақысы жоғары жұмыс немесе 9-дан 5-ке дейін тұрақты қызмет.

Шешім қабылдау - бала кезімізден басынан өткеретін нәрсе – қандай ойын ойнайтынын немесе кітап оқитынын таңдаудан бастап, үй сатып алудың ең жақсы уақытын таңдауға дейін бәріміз де мәселелермен бетпе-бет келіп, талдау жасап, шешім қабылдауымыз керек. Дегенмен, мәселе мұны қалай жасау керектігінде болса, ал біз үшін, мұғалімдер үшін, оны қалай үйрету керек деген негізгі мәселе болып табылады.

Неліктен сын тұрғысынан ойлау технологиясы 21 ғасыр дағдыларының бірі болып табылады? «Оқушыларды біз өмір сүріп жатқан осы үнемі өзгеріп отыратын және болжауға болмайтын әлемге дайындау» стандартты жауап болар еді, бірақ әрі қарай ойланып көрейік: сыни ойлау неліктен маңызды?

Бұл сұраққа жауап бермес бұрын, сыни ойлау дегеніміз не екенінен бастайық. Мысалы, Тара Делецтің төмендегі анықтамасын алайық:

«Сыни тұрғыдан ойлау логикалық және жақсы ойластырылған дәлелді пайымдаулар жасауды білдіреді. Бұл сіз ұшыраған барлық дәлелдер мен қорытындыларды жай ғана қабылдамай, осындай

дәлелдер мен қорытындыларға күмән келтіретін көзқарасқа ие болатын ойлау тәсілі. Ол белгілі бір дәлелді немесе қорытындыны растау үшін қандай дәлелдер бар екенін көргісі келеді». [2]

Неліктен сыни тұрғыдан ойлау маңызды?

Егер біз осы анықтаманы алсақ және біз оқушыларды өмір сүріп жатқан әлемге дайындау идеясын бөлшектеуге тырыссақ, сыни тұрғыдан ойлаудың бірнеше жағынан маңызды екенін айту орынды. Біріншіден, бұл оқушыларға объектіні (факт, тұлға, деректерді) әртүрлі көзқарастардан байқауға көмектеседі, мысалы, суретші модельдің эскиздерін әртүрлі бұрыштардан жасайды, әрбір бөлшекті бақылайды, әр жаңа бұрышта жаңа нәрселерді ашады. Бұл олардың жайлылық аймағынан шығып, объект туралы алдын ала түсініктеріне (немесе олар туралы бұрын білгендеріне байланысты қате түсініктерге) қарсы тұруға және жаңа, жақсырақ ақпараттарды жасауға мәжбүр етеді.

Сыни тұрғыдан ойлау оқушылардың өзара қарым-қатынасына да әсер етеді. Сыни тұрғыдан ойлай отырып, әр нәрсені әр қырынан көре отырып, студенттердің ой-өрісі кең және эмпатикалық, жақсы қарым-қатынас жасауға, құрдастарымен бірлесіп жұмыс істеуге, олардың идеяларын қабылдауға және талқылауға бейім болады. Оқушыларды жеке тұлға ретінде көбірек ойлай отырып, сыни тұрғыдан ойлау олардың ойлау үдерісінің еркін жүруіне және көбірек мүмкіндіктерді зерттеуіне мүмкіндік беру арқылы олардың шығармашылық қырларын дамытуға көмектеседі деп айтуға болады. Бұл оларды жақсырақ шешім қабылдаушыларға айналдырады және тәжірибе арқылы сол шешімдерді қабылдауға уақытты үнемдеуге көмектеседі.

Оқушылар сыни тұрғыдан ойлауды қалай қолдана алады?

Жылдам зерттеу мұны істеудің әртүрлі жолдарын көрсетуі мүмкін, бірақ ортақ элементтер бар:

1. Сұрақты анықтаңыз, яғни нені білгіңіз келеді;
2. Ол бойынша зерттеу жүргізіңіз. Оқушылардың сенімді ақпарат көздерін пайдалануы маңызды;
3. Зерттеуіңізде табылған ақпаратты бастапқы сұраққа қолданыңыз;
4. Оны талдаңыз, қажет болса көбірек зерттеу жасаңыз;
5. Қорытынды жасау, шешім қабылдау, оларға басымдық беру;
6. Шешімдерді бастапқы сұраққа сәйкес ету үшін әрекет жасаңыз және қадамдар жасаңыз.

Әрекетке байланысты лингвистикалық сыныптағы барлық қадамдарды орындау әрқашан мүмкін болмауы мүмкін. Бұл сыни тұрғыдан ойлауды, тіпті, әсіресе, жас студенттерге де үйретпеу керек дегенді білдірмеуі керек. Керісінше, біз оны ынталандыруымыз керек. Бұл сыныпта біреу мәлімдеме жасағанда немесе «Неге?», «Сен қайдан білесің?» немесе «Мұны қайдан көрдің?» деген сұрақтар сияқты қарапайым болуы мүмкін. Мақсат – оқушының беделін түсіру емес, оның бұл туралы әр қырынан, жаңаша ойлауын бастау.

Мысал әрекеттер:

Оқушыларыңызда ағылшын тілінде өз ойларын жеткізуге қажетті мүмкіндігі жоқ деп ойласаңыз, олардың өздері орналасқан кеңістікті зерттей отырып, олардың ойлау қабілеттерін пайдаланғыңыз келуі мүмкін. Жалпы физикалық жауап әрекеттері де пайдалы, өйткені олар өзара әрекеттеседі: тіл және қозғалыс, ал оқушылар денелерімен жауап беру арқылы «сөйлей» бастайды.

Тілге қатысты іс-әрекеттер үшін студенттерге сөздерді санаттарға бөлуге (сөздік оқуға жақсы), салыстыруға, есте сақтауға немесе реттілікке (әңгімедегі фактілер, атаулар), себеп-салдар туралы ойлауға және т.б. беруге болады. Бұл әрекеттер олардың ойлау қабілеттерін белсендіріп қана қоймайды, сонымен қатар олар өте практикалық – оларды сабақтың кез келген сәтіне сыйғызуға болады.

Егер сізде көбірек уақыт болса, мысалы, жоба сияқты үлкенірек нәрсе үшін процесс ретінде жоғарыдағы барлық қадамдарды орындауға болады. Жобалар сонымен қатар сыныптағы шығармашылық пен ынтымақтастықты дамытады, өйткені студенттер өз ойларын біріктіріп, мағыналы келіс-сөздер жүргізуі, мәселелерді шешуі және жобаның соңғы өнімі болатын нәрсені жасауы керек. Тағы бір мүмкіндік - сыныпты ауыстыру – студенттерге сабақ алдында зерттеу жүргізіп, өз нәтижелерін ұсынылған тақырыпқа қолдануға болатынын жеткізіңіз және ол туралы ақпараттандырылған пікірталас жүргізіңіз.

Мұғалімдерге арналған ұсыныстар:

Білім бере отырып, тиімді жолмен жаңа заман тұлғасын қалыптастыру әр ұстаздың мақсаты екені анық. Білім мазмұнын жаңартудың ғылыми негізіне оқушы белгілі бір қажетті біліктер мен дағдылардың иесі, оқу әрекетінің субъектісі, әр түрлі мәдениеттер мен өз көзқарасы тұрғысынан білімді, сауатты, өз ойын дұрыс әрі шебер жеткізе білетін, мәдениетті тұлға. [3]

Бұл ұсыныстарды әртүрлі жастағы оқушылармен бірге қолдануға болады, бірақ біз сонымен бірге мұғалім ретіндегі рөлімізді және түпкі мақсатқа жету үшін не істеуіміз керек екенін есте ұстануымыз керек, яғни оларды ойлантуымыз қажет. Осыған байланысты біз ескеруіміз керек нәрселер бар:

- Ерте бастаңыз: әрекетті балалардың жасына бейімдеу маңызды, бірақ олардың миын мүмкіндігінше ертерек пайдалануға болады;

- Олардың сұрақтарына бірден жауап бермеңіз: мұғалімдер тапсырманы әрі қарай жалғастыру үшін оқушыларға жауап беру арқылы көмектескісі келеді, бірақ егер басты мақсат оларды ойланту болса, сіз оларға сұрақтарға жауап іздеуге уақыт бөлгіңіз келуі мүмкін. Өздерімен, жұппен немесе топпен жұмыс жасап, жауаптарды бірге табуға тырысыңыз. Бұл тек ғана ынтымақтастықты дамытуға арналған мүмкіндік емес, сіз оқушыларыңыздың шығармашылық қабілетіне таң қалуыңыз мүмкін;

- Ашық сұрақтар қойыңыз және көтермелеңіз: сұрақтар қою және студенттердің жауаптарын ойластыру арқылы сіз сыни тұрғыдан ойлауды дамытасыз. Кез келген жағдайда оларға сізге және олардың сыныптастарына сұрақтар қоюға мүмкіндік беріңіз. Бұл сізге ізденімпаз оқушыларды ынталандыруға көмектеседі, олар өз кезегінде көзі ашық ересектерге айналуы мүмкін;

- Оқушыларға өз идеяларын дамытуға көмектесіңіз: біз олардан ешқандай қолдаусыз, бір күнде сыни ойлау дағдыларын дамытады деп күтпеуіміз керек. Тапсырмаларды орындап қана қоймай, сонымен қатар мақсаттарына қарай біртіндеп жылжуға көмектесетін техникалар/стратегиялар арқылы оларға тапсырмаларын орындауға көмектесіңіз (сіз оларға зерттеу жұмыстарын жүргізуге, ойларын жүйелеуге немесе идеяларды перспективаға қоюға көмектесе аласыз). Сонымен қатар жұмысты жалғастыруға үлкен мотивация болатын жетістік сезімі пайда болуына ықпал етесіз;

- Оқушыларды жаңа тәсілдермен ойлауға ынталандырыңыз: шығармашылық - бұл жаңа тәсілдермен ойлау қабілеті және басқалар бұрын көрмеген бірлестіктер мен қарым-қатынастарды көру тәсілі болып табылады. Оқушылар бұл ынталандыру арқылы олар табиғи түрде жақсы ойшыл және шығармашылық адамдар болады;

- Түсіну мен сыйластықты көтермелеу: сыни тұрғыдан ойлауды жүзеге асырудың бір салдары интеллектуалдық эмпатияны дамыту болып табылады, ол өзін басқа біреудің орнына қойып, оның ойлары мен сезімдерін түсіну қабілеті болып табылады. Осылайша, студенттер әділетті, этикалық ойшыл болып қалыптасады. Бұл тұрғыда сыйластық ұғымы табиғи түрде дамытылуы мүмкін, бірақ ол кез келген оқыту ортасындағы сияқты әрқашанда тәрбиеленуі керек;

- Бұл тек ғылым мен фактілер туралы ғана емес: сыни тұрғыдан ойлау оқушылардың интеллектуалды эмпатиясын ғана емес, сонымен қатар олардың өз білімдерін және әртүрлі идеяларды үнемі шешу қажеттілігін түсінуге көмектеседі және әне зерттеу мен дәлелдеу арқылы олар өз міндеттерін орындайды. тапсырмаларды адалдықпен орындайды.

Егерде біз сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясын сабақта тиімді қолдансақ, онда оқушыларымыздың тереңінен ойланып, әр тапсырманың не үшін берілгенін түсініп, оның мәніне үңіліп, іздену және зерттеу жұмысын жан-жақты жүргізіп, соңында өз әрекеттерінен қандай нәтиже шыққанын түсініп, түсіндіріп, талдай алатын, оның өзіне не бергендігін, білімі, білігі мен дағдыларын қалай дамытқанын, қалай толықтырғанын бағалай алатындығын көретін боламыз.

Қорыта келе қазіргі мектептерде білім мазмұнын оның құрылымдық жүйесін жаңарту білім реформасының басты талабы болып табылады. Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттар ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту біздің алдымызға қойған басты міндетіміз. Яғни, әр технологияны қолдану арқылы белгілі бір жетістікке жете аламыз. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін жетілдіру, инновациялық үрдісте тиімді қолдану қазіргі заман талабы болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мирсеитова С. «Оқыту ізденіс ретінде және ізденіс оқыту ретінде: оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері», Қарағанды, - 2011. 25 б
2. Тара Делечче. 2018. Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз не? – Анықтамасы, дағдылары және мағынасы: <https://study.com/academy/lesson/what-is-critical-thinking-definition-skills-meaning.html>. [6 сәуір 2018 ж.]
3. Ешанова Г. Сұлтанбек Қожахметовтің жеке тұлғаның дамуына бағытталған ой- пікірлер// Қазақстан жоғары мектебі. -2006.-№1.96-99 б

ӘОЖ 373

ТІЛДІК КОММУНИКАЦИЯДА ЖАСТАРДЫҢ СИНОНИМДІК РЕҢКТІ ТАҢУ ЖӘНЕ ОНЫ ҚОЛДАНА АЛУ МҮМКІНДІГІ

Жолдасова Улжан Маханбетовна,

ғылым магистрі

қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Н.Оңдасынов атындағы

Түркістан мамандандырылған мектеп-интернаты

Түркістан қ., Қазақстан

Аннотация

Мақалада қазақ тілінің бай сөздік қорының жастар тілінен қолданыс табуы мен оны жүзеге асырудың жолдары ұсынылған. Қазақ тілінің болашағы жайлы айтылған ғалымдар пікірі жастар тілін құнарлы ету міндетіне келіп тіреледі. Сондықтан жастарға тіл байлығының негізгі қайнары саналатын синоним сөздер мен оның мағыналық реңін танып қолдануды үйрету - өзекті мәселе. Мақалада мектеп оқушыларының сөздік қор деңгейін анықтау мақсатында жүргізілген сауалнама нәтижесі берілген. Мақалада